

Slovensko slovstvo.

* Knjiga „Oblast in opravki, ktere imajo občine in župani z občinskimi odborniki vred.“

Moder bil je kranjskega zboru sklep, naj se med ljudstvo spravijo bukvice, ktere bi učile, kako oblast imajo občine in kako se občinska dela opravljajo in občinska pisma pišejo. Jaz sem se posebno veselil le-te knjige vodnice in prebravši jo zdaj moram izreči, da je, zlasti kar se tiče slovenščine, res mojstersko izdelana ter da je vredno zaklicati: slava mu gospodu okrajnemu predstojniku in tem, kateri mu so bili pomočniki pri zaslužnem delu! Ta knjiga bode očitno kazala, kako lahko*) je prav za prav slovensko uradovanje ter bode tako živa oznanjevalka potrebe in koristi, da se enkrat slovenskemu pisanju odpró poslopja javni službi namenjena. Posebno pa bila bi tako rekoč grešna reč, če bi celó v občinskih pisarnicah dalje gospodovala tuja, ljudstvu neznana beseda, ktera mu najbolj izpodkopava vero do svojih gospok. Videlo se bode iz teh bukvic, da je laže zapisavati mnogotere reči in prigodke vsakdanjega jezika v slovenskem čez in čez znanem jeziku, nego v nemškem, kteremu je na Slovenskem — naj reče kdo, kar hoče — vendarle malokdo do dobrega kos. Res zna marsikteri župan gospodu okrajnemu predstojniku ali sodniku, kadar mu prideta, recimo ob nedelji, obiskat vas, v navadnem pogovoru še precej odrezati se po nemško v pričó čudečega se mu ljudstva (— izmed izvirkov nesrečne nemškutarije gotovo ne najmanji!), ali koliko jih je tako trdnih v nemščini, da jim ne bi trdo hodilo za besede, kadar morajo po nemško narediti kako večje pismo, ali obširneje popisati kako stvar, iz katerih delov obstoji ali dopovedati kako dogodbo, v tem ko se mu slovenska beseda sama ob sebi ponuja.

Takisto sem trdne vere, da se bode pri cesarskih gospokah delo bolje odsedalo in pisanje po zdaj slovenskih zapisnikov z manjšim trudom godilo ter da bode marsikdo izmed uradnikov, kateri je pred, zlasti kje na navodu (komisiji) samotni, brez slovarjev sestavlja nemške zapisnike o zaslišbah in popise kakih s hudodelstvom poškodovanih predmetov, znojil se in mučil, — prav hvaležen slovenskim poslancem, kateri so to popravo izprosili. Nadjati se je toraj, da ne bode nemška stran te knjige rokovodnice slovenskemu uradovanju delala kvare, marveč da ga bode desna slovenska stran močno pospeševala. Rekel sem, da je to delo vse hvale vredno, in le zarad boljšega pojasnjenja bodi mi dopuščeno tù v misel vzeti nekaj besedi, nad kterimi mi se je čitajočemu oko ustavilo.

Pred vsem drugim bi jaz, komur kakor predstavljavcu državnih postav ali zakonov beseda „Gesetz“ na leto tisočkrat pod pero pride, živo potreboval svéta ter bi vprašal: Bode li res mogoče pri nas zameniti postavo z zakonom? Gotovo v vsi slovanščini za „lex“, „Gesetz“ ni bolje besede od zakon, in vemo, da vsak izobraženejši Slovenec ta izraz iz stika besed prav razume niti se je kdo spotikal nad slavnim pesnikom, ko nam je pred nekaj leti zapel: „Zakon nature je tak“ itd.

Ali Slovencu katoličanu pomeni zakon vendar le „matrimonium“, „Ehe“. Mar se bode sploh sprejela za ta zapopadek ktera druga beseda, kakor na

*) To se vé da je treba polastiti se neke posebne priproščine in predmetnosti, s kakoršno se ta knjiga toliko odlikuje, na pr. „ein Voranschlag der muthmasslichen Einkünfte und Ausgaben der Gemeinde“ u. s. f. = preudarek občinskih dohodkov in stroškov, kakoršni se mu zdijo, da bodo itd. — „Zur Vermeidung der kostspieligen, mit vielem Zeitverlust der Landleute verbundenen Prozesse“ u. s. f. = da ne bode toliko pravn, ktere kmetom krađejo denar in čas itd. Pis.

pr. Hrvatje zdaj pišejo: ženitba, ženitbena pogodba? in ako ne, ne bode li zmotnjava velika v tem, da se bode pod izrazom: zakon v cerkvi razumevalo eno, v pisarnici cesarski ali občinski pa drugo? Na to bi jaz želel določnega odgovora po „Novicah“. Če bi odgovor ta prevagnil na tisto stran, da nam veljá poprijeti se zopet nekdanjega pomena besede zakon, izraz: postava pa porabiti za Statut, navetoval bi jaz, da bode vsaj nekakov razložek, naj se za „Ehe“ in „ehelih“ (kjer ni v latinščini legitimus) povsod in vsegdar piše: sveti zakon, svetozakonsk. Kjer se pa „Ehe“ dade nadomestiti z besedo „Heirat“, ondi naj se rabi: ženitev, ženitven, ženitovanjsk, kakor to ima tudi knjiga za župane, o kateri se menimo.

Za „Gemeindeglied“ ima naša knjiga kakor tudi kranjski občinski zakon češko besedo: občan, po moji sodbi za južne Slovence manj pripravno. Čehom je „Gemeinde“ obec, toraj „Gemeindeglied“ prav: občan.

Iz občine pa utegnemo izpeljati: občinec, občinar (kakor pravijo Srbohrvatje) ali tako nekako, ne pa občan. — Za „Gemeindegut“ ne zdí se mi spretno užitnina, tem manj za knjigo, ktera (na strani 90) potrošnino (Verzehrungssteuer) imenuje tudi užitnino; užitkovina bilo bi bolje, če že mora ena beseda biti. — Namesti zapisnik (str. 3) za „Inventar“ prileglo bi se bolje reči: popisnik, kajti zapisnik se splôh in tudi v ti knjigi drugod jemlje za Protokoll. Za nemški „Zuschlag“ nahajamo zdaj zlog, zdaj naklad, zdaj priklad (jaz bi najvolil priklad). Za „auf- in absteigende Linie“ (str. 15) stoji: starja in mlajša rodba in vendar se to razmerje ne ravna po letih. Izraz otrovna ali otravna bolezen za Epidemie utegne spričo pomena (otrov = strup) motiti.

Zoper hrvaško nagodbo za „Vergleich“ ne bi nič rekel, da ni (na str. 102) poravnalni zapisnik za „Vergleichsprotokoll.“ Za „Einquartierung“ bi nastanitev, nastanjevanje manj motilo, nego vstanitev.

Na str. 30 berem: „če kdo jedila pridi in kvari“; tukaj mislim jaz, da je iz neločljivo združen s pojmom, in če na pr. izumiti, izumljati koga pomeni: mente privare, umiti ne pomeni isto. — „Z odprto lučjo“ (str. 37) utegne biti pray, ali bolje bode reči z narodom: z golo lučjo. Še bi rad vprašal: ali se kje govori: vpirati kaj = verhindern (vpirati hudodelstvo, str. 23), podžup za občinskega služnika, in zadnjič: na vjemje (= à Conto)? Temu vprašanju bodi pristavljena prošnja do g. Levstika, da bi račil že zdaj razglasiti, če bi pregledovaje gradivo za slovenski slovár, naletel na ktere slovstvu še neznane pa pripravne izraze in reke zlasti za pravniško rabo.

Cigale.

Program goriške gimnazije.

Difficile est proprie communia dicere.
Hor.

Predno se obrnem do spisa o Alfieri-u v programu naše gimnazije in nekoliko o njem spregovorim, naj povem, kaj o šolskih stvaréh poroča ravnatelj. Učencev je bilo konec leta 370, tedaj 34 manj kot lani. Po narodnosti jih ne loči več, ne vem, po katerem čudnem ministerskem ali namestniškem ukazu; ali morebiti očitna resnica oči kolje? Kolikor iz imenika vidim, jih je bilo 212 Slovencev, 120 Italijanov, 38 pa Nemcev. Pisava slovenskih imen je lepa slovenska razun malih izjem v 8. šoli. Slehern bo prašal: ali je na naši gimnaziji res toliko Nemcev kot na ljubljanski, ki šteje $\frac{2}{5}$ več dijakov. Ne more drugače biti, ker je odpadnikov povsodi dosti, tako, na pr. ima oče Slovenec

sina, ki je bil v Novem mestu vpisan za Italijana, na naši gimnaziji pa sedaj velja za Nemca! — Verzakona so se učili na nižji gimnaziji v materinščini — v lep izgled drugim slovenskim gimnazijam! — Učiteljev je bilo 19, med njimi eden celo leto na odpustu. Razun enega kateheta je bilo družega pol leta 6 učiteljev Slovencev (prvo polovico bilo jih je 7). Prečudna razmera k večini slovenskih učencev! Res da Lahov učencov tudi ni dosti, ker pa par Nemcev tudi laški ume, se Lahom še zmiraj z obilnišo mero meri kot Slovincem. Tako je v prvi in drugi šoli, ki ste po narodnosti v dva razdelka ločeni, v računstvu Lahe podučeval Lah ali Nemeč, ki laški zna, Slovence pa Lah, ki slovenski ne zna. Enako je v teh šolah v zemljepis in zgodovini Lahe podučeval po laški Lah, Slovence pa družega pol leta (po odhodu Jesenkovem) po nemški Nemeč, ki je za nas Slovence popolnoma nem; zato ga je ravnatelj Nemeč o véliki noči z veseljem sprejel kot Nemca! Tedaj — da družih razmer v 1. šoli ne omenim — za celih 12 ur smo bili v šolah po narodnosti ločenih na škodi! Drugo leto se bo pa učiteljstvo še bolj spremenilo, in kakor je podoba, ne na korist nam Slovincem. Gosp. Pleteršnik, znani prestavljavec Igorjeve vojske iz staroruskega, je šel na tržaško gimnazijo. Razun družih stvari je kaj uspešno učil slovenščino na zgornji gimnaziji. Lepa zbirka priobčenih nalog kaže, kako vestno je vodil svoje dijake tudi po raznih potih djanskega življenja. Pri njegovej obširni učenosti mu bo zlasti za slovenščino težko najti enakega naslednika, in vendar potrebujemo tu na italijanske meji dobro podkovanega moža; kajti trnova so pota in z golim urbasom se ne dá dosti opraviti. — Zapustil nas je tudi g. J. Šolar, znani slovenski jezikoslovec. On je bil prvi, v prejšnjih letih tudi edini stanovitni zastopnik slovenstva na gimnaziji. Enako pravičen slehernemu narodu se je mnoga leta poganjal za pametnejšo in zdatnejšo odgojo na naši dvojezični šoli. V mirnih pa trudapolnih urah kot v viharjih bojih se je poganjal za narodne pravice, za njih priznavo in izpeljavo v šoli. Izveden v šolskih paragrafih da le malo kdo tako, in zdravega pedagogičnega duha je nam pridobil tu s prepričevalno besedo, tam s spretnim peresom, kar smo zadnja leta uživali. Njegovemu trudu se imamo zahvaliti, ako se je zadnja leta naša gimnazija gledé na slovenstvo v mnogih stvaréh odlikovala med drugimi slovenskimi učilnicami. Tužna naša Goriška, srečna Ljubljana! (Konec prih.)

Ozir po domovini.

Na Kočino!

(Dalje.)

Pri Vélikih Vratih se spenja dobra dva sežnja visoka in le prav malo nagnjena stena. To nam je veljalo preplezati. Vodnik se popnè prvi na vrh in prime mojo palico, ker mi je bila na poti. Za njim sem lezel jaz, tipaje kamenje, da li se stene trdno drži, in pomagaje si z obema rokama. Ko sem bil na vrhu, podá mi tovarš svojo gorjačo in za nama pripleza. Šrečno smo zmagali gor gredé največo nevarnost. Potem se zavijemo okoli stene in smo stopali ves čas dalje ob robu, opiraje se na peči, ter prispemo na vrh Kočine na tanko ob desetih dopoldne. Vodnik se je po tem takem zmotil za štiri ure; saj sva pa tudi vso pot tako krepko hodila, da naju ni mogel prehvaliti.

Kočina stoji na severu kranjske dežele, kjer se začenjajo kamniške planine, in meji sè svojima sosedoma Grintovcem in Grebenom, ktera se koj zraven nje na desnej strani vzdigujeta, Kranjsko in Koroško.

Višava nad morjem jej je nad 8000 čevljev; sicer je pa za nekoliko nižja od Grintovca. Sleme je precej ravno, kaka dva sežnja široko in svojih dvanajst sežnjev dolgo. Pokriva je zgolj apnenec. Iztočno rebro je hudó strmo in veči del plazovina, zapadno, proti Koroški obrnjeno, pa prepadno in skoro ovisno. Zato pa tudi po rebrih nikakor ne moreš na sleme priti, ampak samo po robéh.

Oddahnivši si malo, spravimo se najprej nad klobase in pečenko. V Dolenjem Jezeru je ravno k maši pozvonilo, ko smo začeli kositi. Med tem sva si omišljevala, kako bi nekterim, kateri so obljubili, da naju bodo skoz daljnogled opazovali, naznanila, da sva na vrhu. Kar ugledamo za kupom kamenja skoro dva sežnja dolg kol. Vodnik je povedal, da ga je pred nekterimi leti nekdo sèm gor prinesel in v tisti kup kamenja zasadil. Ali strela ga je na tla pobila in tudi precej razmesarila, kar so treske pričale. Ker nam se je prav pripraven zdel, vtaknemo ga med kamenje, a na-nj obesimo moj plašč. Prav dobro smo jo zadeli, ker so res ljudje pozneje pravili, da so bili nekaj črnega na vrhu videli.

Po obedu smo nekoliko po deželi pogledali. Na jugu se je daleč pod nami razprostirala podkovi podobna prelepa Gorenjska ravan sè svojimi obrasenimi kopicami. Zrak je bil tako čist, da smo posamezne griče in hribe, večje vasi ter mesta Kranj, Loko in Ljubljano dobro razločili. Na zapadu, in sicer na Koroški meji, vidijo se ostri snežniki ali grintovci: Storžec, Košuta, Begušnica in Stol; potem Bohinjske planine z obgorji Babjega Zoba, Triglava in Črne Prsti. Na jugozapadu se kupiči niže predgorje z Blegašem, Starim, Mladim in Črnim Vrhom, Oselnikom in Lebnikom. Na jugu se stegujejo Kraške gore; na jugovzhodu Gorjanci; na vzhodu Makolske gorice, Sučavske planine in Pohorje; na severovzhodu in severu pa Labodske in Krške planine z ravnino med Celovcem in Velikovcem. Toliko smo s prostimi očmi razločili; vendar še to večidel težko, ker je bilo razun Gorenjske in bližnje koroške strani vse obzorje megleno.

Ali čas je hitro bežal, in ura je vže kazala blizu pol dvanajstih. To je res, da nama je bilo tu gori lepo in prijetno ter bi bila še dalje rada na Kočini ostala; vendar sva morala na odhod misliti, ker bi zvečer imela biti v Kranji. Sicer se je pa tudi iz za Storžca prikadila gosta megla, podé se naravnost proti nam. Zato tudi vodnik opomni, da bi bilo pametno, ako jej peté odtegnemo. Saj je pa takošna megla res neugodna, ker te tako ogrne, da za ped daleč ne vidiš, zraven te pa še vsega premoči; potem pa tavaj po spolzkih pečéh in lovi stopinje, ako te je volja, ali se pa v ktero razpoko vsedi in mirno čakaj, da se spet zvedri. Nemudoma se toraj napravimo na odhod. Vodnik naveže spet plašča na puško, obesi na ramo brešno, kolikor nam ga je še ostalo; moj tovarš pa napiše ta čas naša imena na kos „Politike“ ter ga dene med kamenje poleg kola, da ga veter ne bi odnesel ali pa dež zmočil. Potem zgrabimo vsak svojo gorjačo in zakličavši Kočini poslednji „na zdravje!“ v slovo, odrinemo na tanko ob poldvanajstih s slemenoma. (Kon. prih.)

Minister Hye in izpeljava njegovih ukazov.

Novi ukaz pravosodnega ministerstva zaradi rabe slovenskega jezika pri sodnih gosposkah na Kranjskem smo, če tudi ne zadostuje popolni ravnopravnosti, do ktere ga ima tudi slovenski narod božjo in državno pravo, vendar radostni sprejeli, ker kaže, da je vlada resna volja djansko uresničiti to, kar je dosihmal

Program goriške gimnazije.

(Konec.)

O Alfieru je pisal mladi Dalmatinec, ki se priznava k stranki po slovanstvu znanemu „Dalmatu“ zastopani. Trideset strani dolgi sestavek smo čitali brez tiste nezadovoljnosti, ki je nas navdajala pri predlanskem programu. V tem namreč je blodil znani (sedaj že) rajnki vrednik goriškega „Wochenblatta“ o Schillerjevem Wallensteinu tako zmedeno, da je še celo Tomaschek, profesor nemške literature na graškem učilišču o spisu rekel: „dass der abdruck einer solchen vortragsprobe füglich unterbleiben konnte....“ (Gim. Zeitsch. 17. Jahrg. str. 45).

Izvedeni naš današnji pisatelj g. dr. Cega skuša dokazati, da Viktor Alfieri (roj. v Aosti l. 1749; † 1803) Italijanom prav iznova ustanovil žaloigre; njegova muza se ni zbudila in učila pri dotičnih italijanskih sprednikih, tudi ni posnemala Francozov in ravno tako se ni ravnala po uzorih Sofoklovih, Evripidovih in Shakespearovih. Z zanimavnimi tremi stavki se najpred peča. Razkazuje izprva začetek in razvitek italijanske žaloigre in sklepa, da Alfieri ni mogel napredovati na njeni podlagi, ker je bila iz grške in francozke ali prevedena ali pa po nji ponarejena. Potem dokazuje, da se Alfierova Melpomena ni rodila in gojila pri Francozih, kajti francozka prvaka v žaloigri — Corneille pa Racine — se bistveno ločita od Alfiera. Na zadnje v kratkem zanikuje, da italijanski pisatelj tudi k Grkom in k Angležu ni v šolo hodil. Od 20.—30. str. se pa bavi zlasti z Alfierom, kterege genij je iz čisto italijanskega vira pozajemal in si spletel iz lastnih pa prav domačih cvetlic nevenljiv venec traagične slave.

Ker je sestavek laško pisan in o Italijanu govori, bilo bi prav odveč, „Novicam“ dragi prostor kratiti z drobnim pretresom, tedaj le na kratko rečem to-le:

Moje gosp. pisatelju nasprotne misli o Alfieri-u so te-le: Alfieri bil je v resnici pesnik, vendar se ni mogel in deloma tudi ni hotel znebiti vsegamogočnega upljiva tadajšnje francozke slovnosti; saj sam pravi:

Si stoltamente hammi impepato ilgusto

La mal succhiata oltramontaneria,

Che d'ogni cosa italica ho disgusto;

in dve tragediji pisal je še celo po francoski. Posled, že 28 let star, je skušal sleči tujo obleko, zato gré v Firenze „a parlare, udire, pensare, sognare in toscano e non altrimenti mai piu.“ Popolnoma preroditi se pa ni nobenemu mogoče. Zato je Alfieri spisal svojih 19 (s trag. postum. 22) žaloiger v duhu zelo enakem Corneillu in Racinu. Napačno bi pa bilo imenovati ga lesenega posnemovalca, kajti tudi njegova Melpomena se je odlikovala s posebno lepoto in krepostjo, ki se v mnogih ne zmiraj bistvenih stvaréh loči od pesniške lepote francozkih prvakov. Razložkov ni dosti med njimi, naj se primerjajo v tem ali onem smislu. Na Francoza pa so imeli grški uzori tako velik upljiv, da se v mnogih igrah kažejo po mislih in djanjih ne pravi, nego pofrancoženi Grki. Ko bi bil g. Cega na to mislil, ne bil bi pisal, da Alfieri še imen grških uzorov poznal ni. Posredno tedaj veje grški duh tudi v njegovih tragedijah in tudi pri njem stari Grki ne govori samo po laški, ampak po laški tudi mislijo in delajo. Shakespeare je hodil svoja pota in postal je občudovani velikán celemu svetu. Pred ko ne bi tudi Alfierove žaloigre bile drugačne, ko bi ne bil pol svojega življenja francozkih uzorov tako zelo občudoval. Schlegel in Villemain imata tedaj le deloma prav, ko Alfieru odrekata vso pesniško lepoto in samostojnost, kajti rojeni genij ne dá se vkovati v verige, bi jih občudovani spredniki bili tudi iz zlata skovali.

Kot drugi Italijani je tudi g. Cega zagovarjal Alfiera in spominja se Herodotovega θεῖον φθόνον; jaz bi pa g. pisatelja potolažil z

Envy will merit, as its shade, pursue;

But, like a shadow, proves the substance true.

Popes Essay on criticism.

Zabavno berilo.

Originali iz domačega življenja.

Druga vrsta.

I. Slovenski Nikodem.

Spisal dr. V. Zarnik.

(Dalje.)

Životopis Rokavarjevega Boštjana do Nikodemovanja in do njegovega literarnega razvitka je kratek in navaden, kakor z večine vseh naših študentov, in kakor ga je g. Erjavec opisal izvrstno v „Augustinu Ocepku“ v „Glasniku.“ Bil je an sam sin svojih starišev, — anega samega so imejli, in še ta je v šolo šel bil — tako bi rekla stara pesem — in v šolo je šel bil, da bi enkrat postal gospod z visokimi škornjami na „biks“, kakor so mati ponosno se smehljaje rekli, ko so ga enkrat od sv. Petra v „visoke“ šenklovške šole vpisali. Kakor pravi fant iz fare ni nikdar zapustil sv. Petra in stanoval je zmirom v Jakčevi hiši na razpotji pri znamenji, kjer se slavna Kravja dolina od dolnjega šentpeterskega predmestja loči. — Ko je osmo šolo, ali staro tako imenovano fiolzofijo zvršil, podal se je v tisti zavod ali institut, kjer bi si bil pridobil enkrat po želji svoje matere visoke špornje na „biks“. Pa Boštjan je obračal, Bog je obrnil; — Boštjan se je vedno držal za strašno imenitnega pesnika in literata, čegar „genie“ bi v lemenatu za večne čase strohnil. Namesti dogmatike in arheologie imel je zmirom ranjki „Illirisches Blatt“ in „Carniolio“ pred saboj, za katero je tudi novele in balade klepal in koval. Pa o njegovem literarnem delovanji pozneje več.

Blížalo se je sijajno trenutje nove maše, ker Boštjan jo je zdržal tri leta v tisti hiši pri šenklovski cerkvi, ktero znana kamenéna, siva in na čuden način skrmévžena moža podpirata. — Vsemu živalstvu, kar je le lazilo in gamezilo med Štepanjo vasjo in Bezovikom, napovedala se je strašna vojska. Več tednov ste Boštjanova mati in njegova teta Urša Rogoméla iz Bezovika z velikanskimi noži okoli hodili in morili vse, kar se je imenovalo kura, kopun, raca ali gos, kajti rekli ste ženici, da mora biti v srednji Hrušici, taka nova maša, da jo bodo vsi Rokavarji saj tristo let pomneli. Pozabil sem povedati, da je zarad neke preveč „mesne“ balade moral po tretjem letu ljubljanski lemenat zapustiti in iti pod tržaškega škofa, da zadnje četrto leto dokonča. Dan za novo mašo je bil že odločen, vsi Rokavarji so se že tri dni in tri noči zaporedoma postili, da bi se vrgli lačni in užežani kakor rjoveči levi v puščavi na krače, žinkrofe in pečena bedra — čakali so v veliki deputaciji v Štepanji vasi pri Vrtarji gospoda Boštjana, ki so šli po zadnje blagoslove ali žegne v Trst, čakali so celo soboto popoldne, čakali so do polnoči, čakali so do desete v nedeljo jutro, čakali so cel teden do druge nedelje, ali o našem Boštjanu in o njegovih zadnjih tržaških „žegnih“ ni bilo niti duha niti sluha — kar ni ga bilo več.

Leta in leta so prešla, prišlo je znamenito 1848. leto in prišel spet naš g. Boštjan Nebodigatreba na svitlo, imel je v reduti v Ljubljani strašno radikalne pridige v nemškem in slovenskem jeziku, bil je zaraščen, kakor planinsk medved, in imel je na kalabre-